

ČESKÝ
ČASOPIS HISTORICKÝ.

VYDÁVÁ

JOSEF PEKAŘ.

ROČNÍK XXX.

1924.

S podporou ministerstva školství a národní osvěty
a České Akademie věd a umění.

V PRAZE.
NÁKLADEM HISTORICKÉHO KLUBU.
Praha-I., Klementinum.

captivitate, in qua Missovarius est mortuus“ (Mon. Germ. IX, pag. 646).

Totéž do písmene přepisuje Auctarium vindobonense, ale dodává určení místní: „in Aychorns“ (tamže 724). Pokračovatel kroniky kazatelského kláštera ve Vídni (Continuatio vindob. praedicatorum) k r. 1266 (!): „Eodem anno rex Otakarus Myssovarium et Wenesium Wienne captivavit. Iidem ducti sunt in castrum Aychorns et ibidem obierunt“ (tamže 728).

Rozumějí se zde Ota z Mísova, zemský sudí rakouský, a Beneš z Benešova jinak ze Cvilína, podkomoří olomoucký, potom komorník moravský a kastelán znojemský, s bratrem svým Mílotou z Dědic. Proč byli jati a uvězněni, z pramenů nevyplývá, i lze se jen dohadovati. Nevyčteme pak ze zpráv rakouských nic o tom, co dí Dalimil, ba nelze odtud ani vyvoditi, že první dva páni byli vskutku *popraveni*, to se nyní usuzuje *jen* ze srovnání s Dalimilem a snad i z okolnosti, že ve vězení skončili *oba*.

Žaloba Dalimilova však zaráží. Jak že — *upáliti* dává král rytířské doby korouhevniho pána, ba možná dva? A jak tomu rozuměti že *ve věži*? Ale snad všecku tu podivnost a záhadnost lze vysvětliti — chybou písarskou.

Proč nepíše Dalimil, *kde* byli páni vězněni? Snad napsal: *kaza u ueuerzi gieti*, ale nedostí čitelně, a snad již první opisovač originálu zkomolil nejasný rukopis: *u wiezi uzzieti*, což potom německý překlad si ještě zřetelněji ve svém smyslu vyložil.

Že v rýmované kronice takovéto omyly pisecké jsou a zavdaly už podnět k výkladům omylným, lze najíti kolik příkladů. Na př. k r. 1250 (P. D. Č. III., 181) verš 51.: „Král kaza Ctiborovi na Petříně *prknem* hlavu dolův sstrčiti“, v překladě něm.: „mit einem scharffin boum“, kdežto letopisy české (tamže II., 287) dějí výslovně: „*gladio* decollatus est“. Dojista tedy stálo v originále *plknem* t. j. ostřím meče. Nebo na str. 1901, verš 4. hrabě z *Cyrdika* a *Weyzové* (varianta „*Weyzowie*“), což omylem vykládá se z Meisavy, kdežto jistě bylo správně psáno: z *Hardeka* a *Waisové* t. bratří *Sirocti*, Kadold a Siegfried z Wehingen.

Možná tedy plným právem i v této věci odmítnouti pomluky o krutosti Přemyslově, i všechny důsledky odtud vyvozované. K uvěznění pánů jistě byla příčina, a že v žaláři umřeli, nelze ještě pokládati za konec násilný.

Sociální krise měst ve století čtrnáctém.

Napsal Bedřich Mendl.

Studie tato vyrostla z úsilí několika let. První podnět k ní dala četba krásné knížky Bezoldovy „K dějinám husitství“ a předmluvy Pekařovy k jejímu českému překladu. Vycítil jsem, že leccos, co tu napověděno o hospodářských a sociálních příčinách hnutí husitského, možno prohloubiti a doplniti. Lákala mne zejména města a to proto již, že tu jest hojnost pramenů, dosud nevyčerpaných. Chtěl jsem zjistiti, z jakých hospodářských a sociálních poměrů vzešly davy husitského lidu, poznati z pramenů listinných a městských knih hospodářské poměry měst před válkami husitskými a po nich. Úmysl ten uskutečnil jsem jen částečně; r. 1916 a 1917 vyšla v Čes. Casopise Historickém práce o „Hospodářských a sociálních poměrech v městech Pražských v letech 1378 až 1434“. Zde podávám jakési pokračování. Od oné práce prvé liší se tato jednak rozsahem časovým, jednak speciálnějším thematem. Změny ty byly dány z části materiálem, s nímž jsem pracoval, vedle toho však samo thema, otázky, jež jsem si kladl, měnily se vlivem odborné literatury. Z knih, jež mně poskytly nejvíce podnětů, jmenuji — v časovém pořadu jak jsem jich užíval — *Šustovy* „Dvě knihy českých dějin“, G. v. *Below* „Hauptprobleme der Wirtschaftsgeschichte“, G. *Schmoller* „Strassburg zur Zeit der Zunftkämpfe“, *Pirenneovy* dějiny Belgie, práce Čelakovského o vývoji radního zřízení a W. *Sombarta* „Der moderne Kapitalismus“. Výběr jest arci zcela subjektivní. Jak problem této studie byl řešen v historické literatuře, uvádím v dalším.¹⁾

I.

Literatura o sociálních poměrech českých měst ve 14. stol.

Z dějin městských nejvíce studovány — třebaže nikoli nejlépe známy — jsou počátky, období, kdy města jsou zakládána nebo obce již stávající nadány jsou městským zřízením.

¹⁾ Jest mi tu vzdáti díky všem, kdož mne při práci této podporovali, jest to především ministerstvo školství a národní osvěty, které mně poskytl dvouměsíční studijní dovolenou, a správce historického ústavu vydavatelského p. Dr. Václav *Hrubý*, jehož přimluvě vděčím za tuto úlevu, pak archivář hlav. města Prahy p. Dr. Václav *Vojtíšek*, jenž radou a pomocí podporoval mne při těchto studiích jako při předešlých.

ČESKÝ
ČASOPIS HISTORICKÝ.

VYDÁVÁ

JOSEF PEKAŘ.

ROČNÍK XXXII.

1926.

S podporou ministerstva školství a národní osvěty
a České Akademie věd a umění.

V PRAZE.
NÁKLADEM HISTORICKÉHO KLUBU.
Praha-I., Klementinum.

sbírky.¹⁾ Touží býti účasten i práv měšťanských, stejně jako rovně s měšťany přispívá na potřeby města. Konšelé sami nás zpravují o tom, jak silného ohlasu snahy ty docházely, že odhodlali se nespokojenost potříti krajním násilím. Třeba se zajisté varovati toho, bychom z ojedinelé zprávy nevyvozovali důsledků přílišných, leč zde netřeba se toho obávati. Neboť svědčí-li zpráva tato o nespokojenosti, bylo předchozími výklady poskytnuto s dostatek materiálu, abychom se přesvědčili, že nespokojenost byla odůvodněna. A bylo-li by vůbec třeba dokazovati, že nespokojenost podruhů nebyla bez významu pro vývoj další, stačilo by připomenouti, že jen deset let dělí miniaturní bouření Duchkovo od počátků bouří husitských. Za počátek bouří husitských klademe smetání konšelů a volbu hejtmanů na Novém městě 30. července 1419. Do revoluční „obce“, která volbu provedla, prvé to obce husitské, svolání byli všichni obyvatelé města, jak ze zprávy letopiscovy možno tuším vyčísti, nejen osedlí, nýbrž i podruzi.²⁾

4. Z á v ě r.

Nelze tu dále rozprádati úvahy o hospodářské struktuře jednotlivých měst. Rozhlédneme se jen ještě jednou po jejich výsledcích. Přinášejí především poučení negativní. Představa o hospodářských poměrech předhusitských měst, jak ji formuloval zejména o Brnu Bretholz, jimi potvrzena není. Ani o Brnu, Praze, Chebu, ba ani o Budějovicích a jiných městech menších³⁾ nelze tvrditi, že by veškeré obyvatelstvo (nebo téměř všechno) vlastnilo nemovitý majetek, že by nebylo téměř nemajetných. Ukázalo se, že třeba omeziti představu o zemědělském rázu města čtrnáctého století a že počet podruhů byl vskutku větší než se domnívala teorie posud vládnoucí. Z rozboru berních knih bylo patrné, že majetkové poměry podruhů a veliké části hospodářů jsou skrovné. Nadto zboží měšťanská jsou přetížena nejen berněmi, nýbrž i všelikými platy, jichž požívají především korporace duchovní a přední rodiny měšťanské. Poplatnost má i důsledky právní. Jako v říši i v našich městech jest původně měšťanem jen, kdo sedí na městišti „svobodném“. Ještě v letech šedesátých jsou v Brně patrné stopy nazírání takového; v Praze sice

¹⁾ Na zprávu tu a její význam upozornil již Čelakovský, l. c. str. 170.

²⁾ F. r. B. V. str. 345.

³⁾ Zajímavá data o menších městech viz v rejstříku berničním arcibiskupství Pražského, jež vydal Jos. Emler ve sbírce „Deseti urbářů českých z doby před válkami husitskými,“ str. 313 násl.; jinak odkazují na přehled literatury v kap. I.

přiznána r. 1338 „usedlost“ i majitelům zboží poplatného, avšak nikoli všem, nýbrž jen menšině bohatých. Tak sotva polovina obyvatelů požívá tu plných práv měšťanských a jest brána do „obce“. Byla citována zpráva, již možno bráti za důkaz toho, že již počátkem 15. století podruzi těžce nesli toto bezprávi. V prvním vzkypaní revoluce husitské docházejí splnění svých tužeb, v dalších letech zrušeny platy na domcích a půdě městské a provedeno i na hospodářském poli osvobození husitského lidu. Tak v Praze; bude úkolem dalšího badání zjistiti, pokud následován byl příklad Prahy i v ostatních městech husitských.

S představou o hospodářské harmonii měst čtrnáctého věku třeba se tedy rozloučiti. Zprávy o bouřích a nesvárech nebudeme tudíž, abych opakoval obraz, jehož jsem užil zpředu, považovati za drobné vlny na vyrovnané hladině sociálního života městského, nýbrž budou nám předzvěstí bouří rozsáhlejších. Nebudeme snad čítati sem spory, které zneklidňovaly život měst, zejména Prahy a Kutné Hory na sklonku století třináctého. Tu stojí proti sobě různé rody a strany patricijské. Počátkem 14. století jest však již zjevný sociální prvek v bouřích městských. V bouřlivých letech vlády korutanské zaznívá hlas lidu do rozbřejů patriciátu, bojů s Míšňany účastní se i pražský, český lid — proti většině německého měšťanstva. Když po desíti letech (r. 1319) spojený patriciát pražský podnikl povstání proti králi, jsou sympatie lidu na straně králově. Vzpomeneme obdobné situace za revoluce Marcelovy v Paříži r. 1358. Tu i tam bojuje patriciát za rozmnožení svobod městských, ale v rozhodující chvíli jest úsilí jeho většinou obyvatelstva zrazeno. Možno se domnívati, že lid — třeba snad dosah sporu mu nebyl zcela jasný, — instinktivně cítí, že prospěch vládnoucí vrstvy není prospěchem jeho a naopak proti převaze patriciátu hledá ochranu v moci královské. V pozdějších desítiletích jest situace změněna, nositelem nepokojů jest lid a patriciát potlačuje nepokoje s podporou panovníkovou. Nepokoje nabývají rázu bouří cechovních, proti radě stojí řemesla.

Mluví brněnského odboje r. 1378 mluví jménem „chudé obce“, jménem „chudých a řemeslníků“. Podobně i jinde znamená „řemeslník“ chudšího obyvatele města. Podrobná analýsa hospodářské struktury tehdejších měst poučila, že představa ta do veliké míry odpovídá skutečnosti. Po výkladech těch nebude již možno opakovati Werunského větu o obecném blahobytu řemeslníků doby Karlovy ani skromnější jeho tvrzení, že řemeslníci měli vesměs „přibližně stejně a slušné živobytí“. Také leccos z toho, co o poměrech řemeslnictva čteme u Z. Wintra, bude nutno analogicky opravit. Ovšem bylo by upřílišeno

tvrditi, že všichni řemeslníci jsou chudí; nalezli jsme i takové, jichž majetek přesahuje průměr, leč těch jest jen malá menšina.

S poměry hospodářskými souvisejí i poměry politické. Úřad konšelský není sice právně vyhrazen určitým rodům jako v Benátkách a j., ale skutečný stav není toho příliš vzdálen. Na počátku 14. století ovládají obě přední města rody měšťanské (cognationes), v druhé polovině století ráz rady městské se mění, leč ani v konečné fázi vývojové na počátku patnáctého věku není konšelství dostupno měšťanům všem. Stanovení poměrně vysoké minimum majetku, a vliv odstupující rady na volbu nástupců posiluje ještě oligarchickou tendenci. Podobně lze se přesvědčiti, že v Brně a Chebu správa města jest doménou měšťanů nejbohatších. Bývají-li rody, jichž členové zasedají zpravidla v radě, nazývány patriciátem, možno i u nás užíti definice Belowovy, že patriciát jest totéž co vrstva bohatých měšťanů. Možno vzpomenouti i definice Lauovy, že o patriciátu lze mluvit, jestliže jedna vrstva měšťanů od ostatního měšťanstva se politicky a sociálně odlišuje. Bylo citováno z brněnského práva ustanovení, jímž přední rodiny snaží se sociálně ohraditi vůči ostatním obyvatelům. V pražských listinách z třicátých a čtyřicátých let nazýváni jsou „heren“ příslušníci rodin, jichž členové zasedají v radě. Doklady ty stačí na důkaz, že i u nás lze o patriciátu mluvit právem. Pokud lze z pramenů souditi, zdrojem bohatství patricijského byl především obchod,¹⁾ bohatství takto získaného užívají měšťané k opatření důchodů stálých. Ve městě slouží jim k tomu půda a domy, na venkově zakupují statky a s venkovským majetkem přichází u nás (jako v městech říšských i dále na západ) feudalisace a feudalisované rody opouštějí město.

Jak řečeno, teprve v druhé polovině století čtrnáctého a na jeho sklonku známe podrobně hospodářské rozvrstvení města. Došli však povšimnutí i chudé zprávy starší a neshledali jsme v nich nic, co by navštěvovalo vyrovnanějším poměrům sociálním. A nelze ani tvrditi, že by hospodářský vývoj doby byl řemeslníkům veskrze nepříznivý. Vývoj od emfiteuse k rentě alespoň uvolnil bezprávnému řemeslnému podsedkovi cestu k měšťanské rovnoprávnosti. Pozoruhodna jest i stížnost citovaného protiněmeckého spisku, že cena řemeslné práce stoupla. Proto nelze přijmouti dohodu Bachmannova, že hospodářské napětí ve městech jest plodem hospodářského úpadku za vlády Václava IV. Připusťme, že neklid v zemi nepříznivě působil na hospodářství měst, že

¹⁾ I tu odkazují na podrobnější stati ve Sbor. přísp. V.; tam též o hypotese Sombartově, že jmění patricijská vznikla akumulací renty pozemkové.

přibylo berní, že životní podmínky měšťanského lidu utrpěly znehodnocením mince a stoupaním cen, přes to nebudeme považovati to za původ „prvků nespokojenosti“, a to již proto ne, že nespokojenost lidu projevuje se již dříve.

Kapitoly o sociálních zápasech v Itálii a Nizozemí pojednávaly především o revolučních pokusech řemeslníků textilních. Také u nás obrací se zákaz řemeslnických spolků r. 1352 (v Hradci Králové) především proti soukeníkům.¹⁾ Roku 1366 pokutování soukeníci v Praze. Také o bouři jihlavské zapsáno s důrazem, že podnět k odboji vyšel od jednoho z řemesel textilních.²⁾ Tu však přidala se i řemesla jiná a spor byl hlavně o poměr zástupců „obce“ k řemeslům, tedy o požadavek společný řemeslům všem. Mezi „hejtmany“ nespokojených řemesel brněnských r. 1378 jest také tkadlec, jinak řemesla textilní tu zvláště do popředí nevystupují. Patrně jest to i na požadavcích, které mluví jejich přednesli konšelům. Je poučeno srovnati požadavky ty (jsou jediným dokumentem toho druhu z našich měst) s programem florentských Ciompi z téhož roku. Některé stížnosti — na drahotu požívatin a znehodnocení drobné mince — ozývají se tu i tam. V Brně přistupuje k tomu požadavek účasti cechmistrů na správě města; požadavky Ciompi jsou dalekosáhlejší, ale svědčí zároveň o tom, že povstalcí florentští měli na zřeteli především potřeby řemesla jednoho. Že tomu tak v Brně není, jest vysvětleno hospodářskou strukturou města. Data o početní síle jednotlivých řemeslných odvětví, jež podána výše, ukázala, že řemesla textilní nemají v hospodářském životě našich měst ani z daleka takového významu jako na západě. I z Brna vyvážejí se sice sukna a totéž lze předpokládati o některých městech českých, v soukenictví i u nás prolamuje se specificky středověký typus štěpení práce a zároveň pozorujeme v Brně, že jedno z řemesel textilních snaží se ovládnouti produkci celkovou. I u nás soukeníci mají ze všech řemesel nejvíce sporů, ale zpravidla nejsou to spory mezi řemesly, nýbrž mezi

¹⁾ Cod. Jur. Mun. II. no. 325.

²⁾ „Und di sache ist auch sunderlich beschriben czu einer warnung und czu einer ewigen gedechtnuss allen reten, dy zukumftig werden, wenn wir obgen. scheppen eigentlich dervaren haben, daz der *tuchbereytter* hantwerk der sache aller ein ursach und ein anevank ist gewesen und di anderen hantwerk dorczu pracht hat. Und piten wir voren. scheppen alle czukumftige rete, daz si di geschicht geschriben lassen sten zu einer ewigen gedechtnuss und warnunge allen kuemftigen reten, daz das also bewart wert, daz sulche ungehorsamkeyt von den voren. hantwerken und von andern lewten nymmer geschehe...“ Druhé knihy jihlavské, rkp. archivu m. Jihlavy čís. 6, fol. 106; Tomaschek, Oberhof Iglau, st. 107. Tuchbereiter jest brněnský panniparius, česky asi postřiháč.

soukeníky a kroječi suken. Jde především o prodej, kdežto středem sociálních zápasů tkalců nizozemských jsou poměry výrobní. I v tom projevuje se rozdíl poměrů našich.

Číslo, jež výše podána z brněnského berního rejstříku, ukázala, že obchodní živnosti jsou tu zastoupeny četněji, než o středověkém městě předpokládal Bücher. Po jiné stránce však teorie jest potvrzena. Remesla jsou diferencována v množství nepoččetných odvětví. Není to sice jako u Büchera půl-druhého tisíce druhů zaměstnání ve městě o deseti tisících obyvatelů, ale čísla pro střízlivého posuzovatele přece pozoruhodná. Z počtu poplatníků možno souditi přibližně na velikost populace města. Z počtu osob, jež v letech 1427—1429 přispěly na sbírku staroměstskou, vypočetl jsem, že tenkrát bylo na Starém městě Pražském obyvatelů necelých devět tisíc. Ve výpočtu kladl jsem počet poplatníků za rovný (přibližně) počtu domácností a na domácnost počítal jsem (podle norimberského sčítání z r. 1449) 4,68 osob.¹⁾ Byly vysloveny pochybnosti o vhodnosti tohoto redukčního faktoru a doporučeno počítati na domácnost více (5,41).²⁾ Nelze však přehlédnouti, že v berních seznamech (alespoň ve většině) vyskytují se i poplatníci, kteří nežili v domácnosti zvláštní, že tudíž jest více poplatníků než domácností. Proto, tuším, čísla vypočtená na základě nižšího redukčního faktoru jsou skutečností blíže. Třeba arci zdůrazniti znovu, že na výpočty ty nelze aplikovati měřítek moderní statistiky. Pokoušíme se jen o (více méně) přibližné určení počtu obyvatelstva, jež jest nezbytno pro pochopení poměrů hospodářských. — Berní rejstřík brněnský z r. 1365 má na 1700 poplatníků, v Chebu napočteno r. 1396 poplatníků 964, v Čes. Budějovicích téhož roku 570, v Chrudimi r. 1400 615, ve Stříbře 346, ve Znojmě r. 1415 779 osob, které platily na sbírku městskou (korporací a osob duchovních nečítám). Možno tudíž populaci Brna odhadnouti na 8000, počet měšťanského obyvatelstva v Chebu na více než 4.500, v Budějovicích na 2.700, v Chrudimi na 3000 atd.³⁾ V Brně r. 1365 zjištěno 85 řemeslných odvětví, na Starém městě Pražském r. 1429 77, v Budějovicích dělí se o 258 řemeslníků 45 řemeslných odvětví a t. p.

¹⁾ ČCH XXII, str. 438.

²⁾ F. M. Bartoš v ČCM (roč. 1918), str. 87.

³⁾ Odhady ty zůstávají za výpočty staršími, jež počítají s redukčními faktory vyššími. Viz o Tomkové odhadu počtu obyvatelstva pražského D. Pr. II. str. 435. násl. Fr. Šujan („Dějepis Brna“, str. 124) pácí obyvatelstvo brněnské r. 1343 jen na 6000 duší, vzal totiž za základ berní seznam, v němž jména nemajetných řemeslníků jsou vynechána. Na „rodiu“ (rozuměj poplatníka) čítá ve městě 7, na předměstích 5 osob. Na základě berního seznamu z r. 1375 počítá analogicky 8000 obyvatelů (l. c. str. 135, 136).

Ve všech městech štěpí se práce řemeslná ve množství nepoččetných živností a ve většině z nich nejvíce řemeslníků pracuje pro spotřebu místní.

V kapitole o sociálních zápasech měst nizozemských byla zmínka o důmyslném výkladu Pirenneově, že zvláštní ráz sociálních bouří v Lutychu jest následkem odlišných poměrů hospodářských. Poněvadž městský lid jest rozptýlen ve veliký počet drobných živností, nejsou nositeli revoluce jedině tkalci a řemesla jim blízká, nýbrž — podobně jako ve městech německých — řemesla vůbec bojují o vliv cechů na správu města. Vysvětlení toho bylo by možno užiti i na poměry naše. Ozývá-li se i u nás — nejzřetelněji v Brně r. 1378 — volání po účasti cechů na správě města, bylo by možno vysvětliti to hospodářskou strukturou obdobnou městům německým. Leč připustíme, že působily i vlivy přímé. Příznačný detail: V Magdeburce r. 1330 shromažďuje se odbojná „obec“ u františkánů, ve Frankfurtě vyjednávají r. 1355 cechy v klášteře bosáků, také řemeslníci nespokojenci brněnští r. 1378 zvolili za své shromaždiště klášter minoritů.¹⁾ Shoda jest sotva náhodná. Řád františkánů jest ve 14. století opětovně obviňován, že přeje revolučním proudům. Tak i tento rys charakterizuje cechovní odboj brněnský a řadí jej do okruhu sociálních zápasů věku čtrnáctého. Možno doložiti, že týž rys odlišuje jej od lidových proudů doby husitské.

Remesla brněnská vyslovují jasně požadavek, který jest v pozadí bouře jihlavské, aby totiž cechmistrů uznání byli za mluvčí obce. Požadavek ten ani tu ani tam splněn není. Dříve (doklady z r. 1357 a 1362) popráno vskutku cechmistrům v Praze rozhodovati spolu s konšely a kmety o důležitých otázkách města.²⁾ Pak nastává reakce a nemá v podstatě významu, zda více či méně řemeslníků zasedá v radě. Čelakovský sledoval podíl řemeslnictva v radě, čině jej měřítkem úspěchu řemeslnictva v zápase s patriciátem. Leč třeba tu opatrnosti. Ani v době, kdy větší počet řemeslníků zasedá v radě, nesedí tam co zástupci svých řemesel, ani potom počet jich není ustálen. Ani v bernictví ani ve vojenství ani v soudnictví neproniká princip cechovní.³⁾ Nejsou arci zrušeny řemeslné pořádky a bratrstva vůbec, pořádky zůstávají i tenkrát, kdy panovník cechy ruší.

¹⁾ Viz výše str. 544, Cod. dipl. Moenofrancofurtanus p. 665 násl.; Cod. Mor. Dipl. XI. no. 119: „Nota, quod singuli magistri artificum omnium operum trina vice conspiracionem et congregacionem iniverunt et convenerunt ad fratres minores — —.“

²⁾ Čelakovský „O vývoji...“, str. 168.

³⁾ O vojenství srov. Roessler I. str. 96, 97 úvodu. — Rozdělení na čtvrti stojí proti principu cechovnímu.

Bylo by možno nyní, kdy přehled sociálních zápasů v cizině seznámil nás se základními tendencemi obecného vývoje a kdy podrobná analýza hospodářské struktury našich měst poučila o prostředí místním, na těchto základech sledovati v celém rozsahu časovém sociálně-politický vývoj domácí. Přihlédnouti znovu k počátkům cechovního zřízení, k pořádkům řemeslným a bratrstvům, k cílům, které sledují, a k prostředkům, jež k tomu volí. Podrobiti novému rozboru městskou politiku našich panovníků, zejména v souvislosti s politikou králů francouzských. Pozorovati, jak poměry utvářejí se do válek husitských, pokud snahy řemeslnictva brzdí moc panovníkova i protivné snahy vládnoucí vrstvy měšťanské. Sledovati i vývoj další, zejména v době husitské, kdy panovník nezasahuje a lid stal se pánem svých osudů. Ukázati nejen, pokud hospodářské úsilí doby husitské pramení v době předcházející, nýbrž i čím se od ní liší. — Úkol tento jakož i podrobnější zpracování některých otázek, na něž výše jsme narazili, jsem nucen ponechat na dobu pozdější. Těmito dalšími studii bude teprve vyčerpán srovnávací materiál zde snesený a dovršen program v úvodě vytýčený.

Z programu toho uskutečněna tedy jen část první, ale zároveň část nejpracnější. A bylo-li třeba některé otázky prozatím odsunouti, v řešení otázek jiných vnesly naproti tomu studie tyto světlo nové a, jak doufám, i definitivní. Především zjednal jasno o hospodářské a sociální struktuře našich měst, ukázaly, že ve století sociálních zápasů městských možno i u nás mluvit o sociální krizi. A z krise té pramení hospodářské úsilí městského lidu husitského.

Příloha I.

Pokutování soukeníků na Starém městě Pražském r. 1366,
sabbato ante dominicam Exurge, v soudní knize rkp. archivu
města Prahy č. 987, fol. 361.

„Schöttel de Brūx civitate, Nikelman pannifex, Micze Schūstel, Hensel Wolwer, Enderlin Flisenpach, Cunze Cholner, Vcze, Enderlein Kolner pannifices omnes sunt propter fraternitatem et eynunge, quam habuerunt inter se.

Frenczl. Quentein, Heincze Kempniczer cum duobus fratribus, Heincze Spilberger, Kussenphenning est decollatus, Cunze Wachsenberg, Walther Tinkenspüler, Crevse von Eger, Ullein bescherer pannifices omnes sunt proscripti, ut predecess.“

Příloha II.

Z berního rejstříku brněnského, rkp. č. 17:

(fol. 1.)

„In nomine domini amen, a. n. eiusdem 1365 feria quarta post omnium sanctorum inchoata est mandato domini marchionis collecta civitatis per collectores Nicolaum Ebrani, Johannem Anselmi, Johannem cum Ruffisfinibus, Nicolaum Thamar, Waltherum Dalek et Marcum Fuchs, quosdam modernos et antiquos iuratos, de marca mobili per lottum, de hereditaria per duos grossos sub iuramento.

(fol. 3.)

Brunnensis.

Primo Frenklinus textor aream sub turri assitam muro pro 1 mar., item censuat super Herborg pro 1½ mar., tenetur 5 gr., solvit.

Ibidem Christianus rynker.

Item Symon pincerna aream pro 3 mar., item censuat 20 gr. de 2 sex. ad montem s. Petri, tenetur 18 gr. cum propina, solvit.

Item Marthinus Stigler area pro 11 mar., item vineas in Gurde pro 19 mar., item vineas in Auspez pro 10 mar., item ½ mensam panis pro 4 mar., item 1½ mensam panis pro 1½ mar., item 1½ mensam pro 1½ mar., que sunt in lite, item horreum extra portam Cursorum pro mar., item censuat in Welhegradu 2 mar. pro 16 mar.; hereditatis 59 mar., tenetur 2 sex. minus 2 gr., concessit 3 fert., adhuc 70 gr. Item dedit et solvit totum.

Ibidem Reicherus pincerna habet octale vinee in Santperch pro 2½ mar., mobilia 5 fert., tenetur 18 gr., solvit.

Ibidem Chunczo Nadl faber, tenetur 8 gr., solvit.

Ibidem Fridlinus sutor, tenetur 8 gr., solvit.

Ibidem Frenczlinus pistor de Gewiczka, novicius.

(fol. 3v)

Quartale.

Item domus Smylonis de Lethawicz area pro 10 mar.; Mixo sartor tenetur 7 lottos cum domo, dedit 23 gr., solvit.

Item Vlricus aurifaber area pro 6 mar., item censuat domino Meinhardo, hered. 9 mar., tenetur 26 gr. cum opere, solvit.

Ibidem Martinus laborator.

Item area Laurencii venatoris pro 10 mar.

Marsico pincerna aream ½ pro 5 mar., item censuat Augustinianis ½ mar., hered. 8 mar., tenetur ½ mar. cum propina, solvit fert. de gracia.

Item Mixo braseator aream ½ pro 5 mar., tenetur 18 gr., dedit 9 gr., solvit 17 gr. de gracia.

Ibidem Czezan tendler tenetur 8 gr., solvit 2 gr.

Ibidem Margareta penestica cum matre.